

ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชวงศ์ขิงของหมอพั้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ศรินทร์รัตน์ จิตจำ¹ สิริรัตน์ เลหาประภานนท์¹ ธมกร เรืองฤทธิ์²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมการใช้ประโยชน์จากพืชวงศ์ขิงของหมอพั้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 ชนิด คือ ขิง ข่า ขมิ้นชัน กระชาย กระวาน กระเทียม เรวี่ เปราะหอม ไพล และดาหลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยคัดเลือกหมอพั้นบ้านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 10 ราย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและความถี่ ผลการศึกษาพบว่าหมอพั้นบ้านใช้พืชวงศ์ขิงเป็นส่วนประกอบในตำรับยาหลายตำรับ เช่น ตำรับยาระบบกล้ามเนื้อเส้นเอ็น ตำรับยาโรคนสตรี ตำรับยารักษาโรคผิวหนัง เป็นต้น สมุนไพรที่ใช้ประกอบในตำรับยา ได้แก่ ไพล ขมิ้นชัน กระชาย กระวาน ขิง เปราะหอม และกระเทียม ตามลำดับ ส่วนใหญ่ปรุงยาด้วยวิธีการต้ม และเป็นที่น่าสนใจที่พบว่าหมอพั้นบ้านยังคงใช้ขิงแห้งเป็นส่วนประกอบในตำรับยาอยู่เช่นในอดีต เพื่อให้ได้ยาที่มีคุณภาพมากที่สุด สำหรับพืชวงศ์ขิงที่หมอพั้นบ้านใช้เป็นสมุนไพรเดี่ยวพบว่ามีการใช้ประโยชน์ครบทั้ง 10 ชนิด และใช้อย่างหลากหลาย ทั้งด้านอาหารสมุนไพร ไม้ประดับ พืชมงคลและความเชื่อ การย้อมสีต่างๆ โดยจะใช้ส่วนของเหง้ามากที่สุด

คำสำคัญ: พืชวงศ์ขิง หมอพั้นบ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช

¹อาจารย์ สาขาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร.ศรีวิชัย นครศรีธรรมราช (สใใหญ่)

²แพทย์แผนไทย โรงพยาบาลค่ายวิภาวดีรังสิต

Wisdom of Utilization of Zingiberaceae by Folk healers in Nakhon Si Thammarat Province

Sarinrat Jitjum¹ Sirirat Laohaprapanon¹ Thamakorn Ruangrit²

Abstract

The objective of this study was to collect utilization of zingiberaceae by folk healers in Nakhon Si Thammarat Province. There were 10 species; *Zingiber officinale* Roscoe. *Alpinia galanga* (L.) Willd. *Curcuma longa* Linn. *Boesenbergia rotunda* (L.) Mansf. *Amomum testaceum* Ridl. *Zingiber zerumbet* (Linn.) Smith. *Amomum villosum* var. *xanthioides* (Wall. ex Baker) T.L.Wu & S.J.Chen. *Kaempferia galanga* L. *Zingiber cassumunar* Roxb. *Etilingera elatior* [Jack] R. M. Smith. This is a qualitative research and Data were collected by interview. Folk healers were selected according to the criteria. There were 10 cases. Data were analyzed by descriptive and frequency. The results showed folk healers used zingiberaceae as ingredient in many recipes such as muscle, tendon system recipes, menstrual disorders recipes, hemorrhoids recipes etc. Herbs used in recipes including *Zingiber cassumunar* Roxb. *Curcuma longa* Linn. *Boesenbergia rotunda* (L.) *Amomum testaceum* Ridl. *Zingiber officinale* Roscoe. *Kaempferia galanga* L. and *Zingiber zerumbet* (L.) respectively. The most of them made medicine by boiling. It was interesting to find that folk healers still used *Zingiber ligulatum* Roxb. was ingredient in the recipe as in the past, for the most quality medicine. Moreover, folk healers used plants all 10 species and were used in a wide variety such as food with spices, medicines, ornamental, sacred plants and beliefs and dyeing. The most parts of the plants utilized were rhizomes.

Keywords: Zingiberaceae, Folk healers, Nakhon Si Thammarat Province

¹Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya Nakhon Si Thammarat Saiyai campus

²Khai Wiphawadi Rangsit Hospital